

Принцепс и сенат

Оно што је у новом поретку остало непромењено, и што је представљало континуитет са републиком, била је чињеница да су сенатори и даље представљали политичку елиту, олигархију на коју се цар ослањао у управи царством. Овлашћења која је Август добио 27. и 23. године пре Хр. давала су му доминантан положај у држави: команду над војском и врховну власт, не само у царским него и у сенатским провинцијама. Ипак, он се према сенату односио са великим поштовањем и све послове у државној управи делио је са сенатом. Уз то, сенат ће убудуће бити легални извор царске власти: легитимни цар биће само она личност којој сенат додели овлашћења која је Август имао.

Државна управа

Изузев војне команде, сенат је задржао традиционална овлашћења и сарађивао је са принцепсом у пословима државне управе.

Законодавство

Принцепс је могао доносити законе на неколико начина: индиректно — на основу трибунске власти подносио је скупштини законске предлоге (*leges Iuliae*), директно — снагу закона имали су његови едикти, декрети (судске одлуке), мандати (упутства државним званичницима), писма или рескрипти (одговори на различите молбе). Сенат је, с друге стране, коначно добио право да доноси законе: сенатске одлуке (*senatus consulta*), које су у републици имале само саветодавни карактер, сада добијају снагу закона.

Правосуђе

У време Републике, након Сулиних судских реформи, кривична јурисдикција и смртна казна долазе у надлежност судских комисија, на чије одлуке није постојало право жалбе (апелације). У доба Принципата, судови и даље постоје, али процеси за велеиздају и они од политичког значаја у које су укључени сенатори сада долазе или пред цара и његов савет или пред конзуле у сенат. У провинцијама, судска овлашћења имали су проконзули и царски легати, али на њихове пресуде римски грађани су се могли жалити цару (*appellatio ad Caesarem*) — из каснијег периода чувен је случај Св. Павла, који се, будући римски грађанин, обратио цару Нерону када га је био ухапсио прокуратор Јудеје.

Финансије

Главна државна благајна, ерариј (*aerarium*), налазила се у Риму и била је, као и у Републици, у надлежности сената (њоме су управљала два бивша претора). У царским провинцијама цар је установио посебне благајне, *fisci*, у које су се сливали приходи од директних и индиректних пореза и њима су управљали царски чиновници из витешког сталежа. Та средства цар је користио у војне и административне сврхе. Након намиривања трошкова за потребе у провинцијама, вишак средстава је одлазио у ерариј, како из сенатских тако и из царских провинција. Како тих средстава често није било довољно, ерариј је западао у финансијске тешкоће, те је Август више пута из личних средстава помагао државну благајну (RGDA 17).

Да би решио проблем ислужених легионара, Август је 6. године створио посебну војну благајну (*aerarium militare*). Она се попуњавала приходима од две врсте пореза које је

установио: порез на промет и порез на наслеђе. Том благајном управљали су сенатори, бивши претори.

Ковање новца

И сенат и цар имали су право да кују новац, али не равноправно. Сенатска ковница у Риму имала је право само на емисије бакарног новца. Август је 15. г. пре Хр. основао царску ковницу у Лугдунуму (Галија), која је једина била надлежна за емитовање сребрног и златног новца.

Да би рад сената учинио ефикаснијим и усмерио га према својим жељама, Август је основао једну **комисију** коју су чинили, поред њега и Агрипе, и два конзула, по један претор, плебејски трибун, едил, квестор, и још 15 сенатора, а чији је задатак био да припрема и разматра предмете који ће се износити пред пленарне седнице сената. У тој комисији нижи магистрати смењивали су се на шест месеци а виши на годину дана, док су Август и Агрипа били стални чланови. На тај начин су поједини сенатори као чланови комисије добили на значају у односу на већину сенатора, на њима је било да у сенату подрже спровођење одлука комисије, које су углавном представљале Августово мишљење. Поред тога, Август је имао обичај да се приликом разматрања државних послова саветује са својим блиским пријатељима, истакнутим сенаторима и витезовима (као што су били Агрипа и Мецена): то је био принцепсов савет (*consilium principis*).

Август је најдиректније **контролисао сенат** тако што је утицао на његов састав.

1. Први начин је онај који је наслеђен из републике: **ревизија списка сенатора** (*lectio senatus*) коју је вршио цензор. Август је три пута ревидирао списак сенатора (RGDA 8: 29-28, 18. и 11. г. пре Хр.), уклонио је из његових редова недостојне чланове и постепено смањио број сенатора на 600. Иако су и неки Августови политички противници уклоњени из сената, ипак његов основни циљ није био да уклони опозицију. Најдрастичнији рез учињен је 18. године пре Хр. када је 300 људи изгубило своје место у сенату, и сви они су били приморани да се сами повуку.

2. Август није имао право да уводи нове људе у сенат (као што су чинили Сула, Цезар и тријумвири), али је низом реформи успео да сенаторској аристократији обезбеди привилегован положај у друштву, а себи право да утиче на њен састав.

Законом је дефинисана припадност сенаторском сталежу (*ordo senatorius*). Поред личних, моралних квалитета, сенатор је морао поседовати и имовину од 1.000.000 сестерција. Тако су сенатори издигнути изнад витезова, чија је имовина, као у доба републике, морала износити 400.000 сестерција. Међутим, **новина** којом је сенаторски staleж издигнут изнад, не само витезова него читавог римског друштва, била је у томе што су убудуће само сенаторски синови имали право да се кандидују за прву магистратуру, квестуру, и да тако уђу у сенат. Једино је цар могао да премости ту баријеру и да одабраном појединцу који не припада сенаторском сталежу додели право да се кандидује за магистрата на изборима: он би добио право да се у јавности појављује у туници са широком пурпурном траком (*latus clavus*), што је била привилегија сенатора и њихових синова.

3. Пут у сенат и даље је водио преко **избора у народној скупштини**. Нерепрезентативност скупштине: иако је читава Италија имала право гласа, само мали број грађана је учествовао у раду скупштине. (Од Августовог наследника Тиберија избори магистрата прелазе на сенат). Август је имао начина да утиче на избор кандидата, а могао је и да подржи неког кандидата (*commendatio*) за кога би онда скупштина била обавезна да гласа. Том праву је ретко прибегавао. После 23. г. међу конзулима су преовлађивали нобили, а од 5. г. по Хр. преовлађују припадници породица које до тада нису припадале сенаторском staleжу (латиклавији).

Сенаторска каријера одвијала се по републиканском принципу (*cursus honorum*): за избор на положај квестора кандидат је морао имати 25 година и након избора постајао је члан сената; затим, сви су, сем патриција, морали да врше службу едила или плебејског трибуна; са тридесет година могли су се кандидовати за претора. После претуре, сенатори су ступали на значајне положаје у државној управи (**преторски положаји**): командант легије у провинцији (*legatus legionis*), легат у штабу проконзула, управник мање царске провинције (*legatus Augusti pro praetore*), проконзул у сенатској провинцији. Најуспешнији су доспевали до конзулата са 42 године. Затим би ступали на **конзуларне положаје**: управник веће царске провинције са војском (*legatus Augusti pro praetore*), једна од цивилних служби у граду Риму (надзор и одржавање вододовода и канализације, јавних грађевина, корита Тибра). Највиши и најугледнији положаји до којих су сенатори могли доћи били су: префект града Рима (*praefectus Urbi*) и проконзул провинције Азије или Африке. Сенатори више нису вршили службу цензора, њу је повремено обављао сам цар (од Домицијана цареви трајно добијају цензорску власт).

Власт **конзула** је ослабљена тако што им је служба скраћена на шест месеци. С друге стране, конзулат је постао доступан већем броју сенатора, што им је давало престиж и у сенату и у друштву. Конзулат је и у доба царства, као и у време републике, уздизао сенаторске породице у друштвену елиту (нобилитет), чак и када је под Августовим наследницима годишњи број конзула био увећан на три и четири конзулска пара, тако да им је служба трајала само три или четири месеца. Разлог за повећање броја конзула био је у томе што је било потребно повећати број конзулара који би обављали службе у сада разгранатој државној управи.